Hoe?

Provincie Antwerpen
vbjk

Aan de slag: werken aan warme transitie

Hoe begin je eraan?

Als schotten tussen sectoren zo diepgaand en historisch stevig verankerd zijn, dan is werken aan warme transities sowieso een werk van lange adem. Maar dat mag ons niet ontmoedigen. Rome en Istanboel zijn ook niet op één nacht gebouwd.

Werkvloeren schuiven in elkaar

We zien in Vlaanderen stillaan een '**kleine revolutie**' ontstaan waar kinderbegeleiders en kleuterleerkrachten – en hun coördinatoren, coaches en directies – kleine initiatieven nemen om dichter bij elkaar aan te schuiven. Tegelijk kregen de voorbije jaren twaalf proefprojecten de kans om experimenten op te zetten die de schotten tussen de sectoren (zoveel mogelijk) weghalen. Deze proefprojecten liepen onder de naam *Doorgaande Lijn* (voor meer info:).

En ten slotte is het vermeldenswaardig dat er al enkele 'geïntegreerde kindercentra' bestaan, die kinderen tussen 0 en 6 of 12 jaar onder één dak brengen. Deze initiatieven staan wel nog in hun kinderschoenen.

In veel ons omringende landen is er sprake van een geïntegreerd(er) systeem waar kinderopvang en kleuteronderwijs samenhuizen, of waar kinderen

tussen 0 en 6-7 jaar in één centrum zitten, waar ze op eigen tempo kunnen overgaan van de ene leefgroep naar de andere.

Die 'kleine revolutie' in Vlaanderen vindt plaats, doordat mensen op de werkvloer (kinderbegeleiders, kleuterleerkrachten, coördinatoren, directies ...) zelf inzien dat harde transities zowel kinderen, hun ouders als professionelen onder spanning zetten. Dat ze inzien dat de knip tussen opvang en onderwijs absurd is, eens je het perspectief van het kind ter harte neemt.

Regierol

Doorgaans zijn het de **Huizen van het Kind** of (diensten van) **lokale besturen** die het initiatief nemen – of gevraagd worden dat te doen – om een **regierol** op te nemen. Die regierol omvat onder meer:

- Als 'bovensectorale' partner de 'trekker' zijn – al dan niet tijdelijk – om de verschillende sectoren samen te brengen.
- Zorgen dat de professionals van alle sectoren de tijd krijgen om elkaar te leren kennen, om ieders percepties en verwachtingen op korte en langere termijn naar boven te brengen.
- Een gedeelde visie ontwikkelen over warme transities.
- Zorgen dat er een of meerdere werkgroepen ontstaan die acties uitwerken, voorbereiden en terugkoppelen naar het bredere werkveld.
- Zorgen voor een werkbare structuur en heldere afspraken omtrent mandaten ('Heeft iedereen die hier aan tafel zit een mandaat van zijn/haar coördinator/directie?'), verslaggeving, opvolging ...
- Doorstroming van de werking en de acties op diverse platformen en netwerken (het LOK, het LOP ...).
- Aftoetsen van de werking bij het lokale beleid, nagaan of er werkingsmiddelen beschikbaar kunnen zijn ...
- Lokale samenwerking evalueren, aanpassen en levendig houden.

Draaiboek voor een inspiratieavond

Dikwijls wordt er gestart met een **inspiratieavond** voor professionelen. Zo'n avond kent vaak een variatie op dit schema als mogelijk **draaiboek**:

- **Verwelkoming en kennismaking** van iedereen, want kinderbegeleiders, onthaalouders en kleuterleerkrachten kennen elkaar niet (altijd), ook al liggen de werkingen in dezelfde straat of buurt.
- **'Waarom warme transities?'**: een inhoudelijk deel waarbij een expert (bijvoorbeeld een medewerker van VBJK of een vormingsmedewerker van een pedagogische ondersteuningsorganisatie) vanuit wetenschappelijke inzichten en praktijken in binnen- en buitenland de noodzaak schetst van een duurzamere samenwerking.
- Verdelen van de deelnemers in **kleine groepen**, met de diverse sectoren gemengd – zo leren ze elkaar beter kennen. Drie opdrachten:
  - De **droomoefening**: 'waar willen we graag staan binnen dit en 3 jaar of 5 jaar?'
  - Welke stappen kunnen we de komende zes maanden, het komende jaar ... al zetten, om in de richting van de droom te gaan?

Tip!

Inspiratie voor een kennismaking met iedere betrokkene is ook te vinden in de **Duo-Doe-box**:

Deze tool ondersteunt medewerkers in opvang en onderwijs die hun samenwerking voor een zorgzame speelleeromgeving voor kleuters willen versterken. De box biedt achtergrondinformatie, methoden en materialen om elkaar beter te leren kennen, om een gedragen visie te ontwikkelen en acties te ondernemen die bijdragen aan een zorgzame speelleeromgeving. De box reikt vragen aan zoals *'Wie ben ik als professional?', 'Wat is volgens jou de kern van het beroep van een kleuterleerkracht/kinderbegeleider?', 'Geef een definitie voor lestijd en vrije tijd (opvangtijd)'* ...

- De **inventarisering:** waar staan we al, wat hebben en doen we al, waar kunnen we verder op bouwen?

– Samenleggen van alle ideeën uit deze oefeningen en eerste **rode draden** zoeken, een soort gemene deler.

– Sommige professionals – liefst uit elke sector – willen hun schouders zetten onder de eerste acties en vormen een **werkgroep**.

Mogelijke acties

VBJK-medewerkers begeleidden (en begeleiden) diverse werkgroepen Warme Transities over het hele Vlaamse land. Opvallend is dat vaak dezelfde thema's naar boven komen waar professionals gezamenlijk willen op inzetten. Doorheen dit deel vind je meer informatie over elk thema:

– Een **gezamenlijk kindportret** als informatie-overdracht tussen de diverse sectoren ondersteunt ouders tijdens een kennismakingsgesprek met medewerkers van buitenschoolse opvang en kleuteronderwijs;

– **Wennen en wenbeleid**;

– **Jobshadowing**;

– Visie over het ondersteunen van het **zindelijkheidsproces**.

Methodieken om te werken aan warme transitie

Deze tekst bevat volgende onderdelen:

1. Een gezamenlijk kindportret
2. Wennen en wenbeleid
3. Jobshadowing
4. Afstemming bij het zindelijkheidsproces

Een gezamenlijk kindportret

Wat en waarom?

Medewerkers in kinderopvang volgen kinderen op aan de hand van een kindportret. Vaak is dat de zogenaamde *Ziko-Vo* of *Kijk Ik* (zie verder). Dit portret zorgt ervoor dat hun pedagogisch handelen aansluit bij de ontwikkeling van elk individueel kind. Het portret is een **mooi uitgangspunt om het gesprek met ouders over hun kind op te starten, ook over hoe het kind in de thuiscontext evolueert**. Want opvoeden doe je samen! De ervaringen van ouders over en met hun kind vervolledigen dit portret. Als een kind de stap maakt naar het kleuteronderwijs en de buitenschoolse opvang, kan zo'n portret de ouders ondersteunen bij het verkennende gesprek met deze nieuwe omgeving. Als kinderopvang, kleuterschool en buitenschoolse opvang gelijkaardige informatie zinvol vinden om de warme overgang te realiseren, kan een ouder dit portret als **belangrijke informatieoverdracht** hanteren.

Ouders brengen het verhaal van hun kind over aan de 'nieuwe' medewerkers. Gezien vrije tijd en klastijd een verschillende werking kennen, is het zinvol om dit portret met de medewerkers van beide sectoren in te vullen.

Doel

Hoofddoel van de overdracht is dus dat er aan de hand van het (in de kinderopvang) ingevulde kindportret een **gesprek** komt tussen leerkracht en buitenschoolse opvang met de ouders, waarbij de ouders over hun kind kunnen vertellen. Het verhaal van het kind in de thuiscontext is een belangrijke aanvulling om het portret van het kind te vervolledigen.

Als je het gevoel hebt dat ouders (nog) niet alles vertellen tijdens het eerste gesprek, dan is het belangrijk om **ouders aan het woord te laten**. Vraag aan ouders hoe zij hun kind ervaren en hoe ze thuis omgaan met hun kind. Zijn er bijzondere aandachtspunten? Zijn er ondersteuningsnoden? Praten over de bijzondere ondersteuningsnoden van jouw kind, zal niet altijd tijdens een eerste gesprek aan bod komen. Ouders willen de organisatie leren kennen, ze hebben vertrouwen nodig in de organisatie, in de nieuwe omgeving, ze moeten nieuwe rituelen leren kennen, het nieuwe dagverloop ... Daarom is een **wederkerige dialoog** belangrijk.

Die dialoog kan pas tot stand komen als de nieuwe omgeving (school en buitenschoolse opvang) samen inzet op het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de ouders. En vertrouwen komt pas met enige traagheid, dus zijn vooral hartverwarmende, informele stappen nodig en moet je er ook voor zorgen dat ouders en kinderen zich welkom, goed en veilig voelen op de school. Dit is het fundament. Pas als dat er is, kan er verder gebouwd worden aan de wederkerige relatie.

Wat met de privacy?

Het is belangrijk dat de privacyregels van elke werking en gezinnen gerespecteerd worden. Informatie delen staat in functie van het delen van informatie die je nodig hebt om het welbevinden en de leerkansen van een kind te garanderen.

In een gesplitst systeem zoals in Vlaanderen zijn 'kinderopvang', 'kleuteronderwijs' en 'buitenschoolse opvang' **verschillende juridische entiteiten.** *Binnen* die juridische entiteiten is er geen probleem van informatieoverdracht, bijvoorbeeld van de leerkracht derde kleuterklas naar die van het eerste leerjaar. Maar *tussen* die entiteiten gelden andere regels. De interpretatie van de

Europese GPDR-regelgeving inzake privacy leidt op dit moment tot de conclusie: informatie over het kind kan/mag doorgegeven worden enkel mits toestemming van of via de ouders.

Wat bedoelen we met een '*gezamenlijk*' kindportret?

Omdat kinderen vanuit diverse (opvang)hoeken in een kleuterschool instappen, kan het handig zijn dat in een bepaalde **regio** (bijvoorbeeld op gemeentelijk niveau, maar eventueel ook op niveau van een buurt, een wijk ...) een gelijkaardig kindportret wordt gebruikt. Dan maakt het niet meer uit vanwaar het kind komt en waar het naartoe gaat, want iedere professional in de regio kent het document, weet wat het bevat en waarvoor het dient. En iedere ouder kan met een gerust hart het **gesprek** over een nieuw kindportret aanvragen, in om het even welke school het kind wordt ingeschreven.

In locaties waar men een dergelijk *gezamenlijk* kindportret heeft opgestart, blijken de **effecten positief** te zijn:

- De ouder is vertrouwd met de onderwerpen die in het kindportret opgenomen zijn. De kleuterleerkrachten en kinderbegeleiders van de buitenschoolse opvang hebben een uitgebreide leidraad om het kennismakingsgesprek met ouders en kind aan te gaan.
- Een gedeeld kindportret zorgt voor een betere samenwerking tussen professionals, ook tussen deze van verschillende organisaties.
- Ouders voelen een oprechte interesse in hun kind, voelen zich meer betrokken en gerustgesteld.
- De school neemt – met toestemming van de ouders – contact op met het kinderdagverblijf om in functie van het welzijn van het kind, te leren van professionals (die al langer met het kind werken) hoe de moeilijke instap van een kind in de kleuterklas verzacht kan worden.
- Leerkrachten geven aan dat ze door het kindportret soms sneller kunnen handelen, bijvoorbeeld om een kind te troosten.

Wat vormt de basis voor zo'n kindportret?

De basis van een mogelijk (gezamenlijk) kindportret is vaak de bestaande **kindvolgsystemen** zoals ze in diverse kinderopvangsettings worden gebruikt. Meer info via:

De kinderopvang moet aan een pedagogische norm voldoen, waarbij de Zorginspectie de instantie is om deze geregeld te beoordelen. Dat gebeurt op basis van een kader waarmee de kwaliteit (**Q**) ge**me**ten en ge**mo**nitord wordt: MeMoQ.

MeMoQ is ontwikkeld door de Universiteiten Gent en Leuven, agentschap Opgroeien, Zorginspectie, de kinderopvang, opleidingsvormingsorganisaties en ouders. Je kan MeMoQ zien als vier puzzelstukken die samen een geheel vormen:

1. **het pedagogische raamwerk:** een visietekst over hoe we kwaliteitsvolle kinderopvang in Vlaanderen definiëren;
2. **het wetenschappelijke meetinstrument:** brengt de pedagogische kwaliteit in Vlaanderen in kaart. Dit gebeurde al twee keer, in 2016 en 2024. Meer info via:
3. **het zelfevaluatie-instrument:** de opvang kan zelf haar pedagogische kwaliteit in kaart brengen en waar nodig verbeteren;
4. **het monitoringsinstrument:** de Zorginspectie gebruikt het om de pedagogische kwaliteit in de opvang te meten.

Ziko-Vo, wat staat voor 'Zelfevaluatie-instrument voor welbevinden en betrokkenheid van kinderen in de opvang – Volgsysteem' was/is één van de instrumenten om de evolutie van een kind op te volgen. Het instrument is nu vervangen door ***Kijk Ik***, en dit zowel voor begeleiders, kleuterleerkrachten én ouders.

Het is ontwikkeld door CEGO, het Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs (CEGO – KU Leuven). In beide instrumenten komen elementen aan bod zoals welbevinden, betrokkenheid, grote en kleine motoriek, taal, sociale ontwikkeling, goed in je vel zitten, ontdekken van de wereld, zelfsturing ...

Hoe ziet zo'n gezamenlijk kindportret eruit?

De meeste (gemeentelijke) werkgroepen die in het kader van acties voor warme transities een kindportret hebben uitgewerkt, hebben als basis een **selectie** gebruikt van wat *Ziko-Vo* of *Kijk Ik* aanbiedt. Aan de kinderbegeleiders van de buitenschoolse opvang en kleuterleerkrachten werd gevraagd welke **extra vragen** zij nog graag beantwoord zien – bovenop de zaken die al voorgesteld worden in de volgsystemen. Dit proces eindigde dan met de goedkeuring van het **eindresultaat** in de algemene werkgroep en werd ook aan elke afzonderlijke setting (opvanglocatie, onthaalouders, scholen) voor een **definitief akkoord** voorgelegd.

Betrekken van buitenschoolse opvang

Het is van belang om ook aandacht te hebben voor de begeleiders van de buitenschoolse opvang. Ook zij hebben immers baat van de gegevens die in het kindportret staan, bij een gesprek hierover met de ouders. Tenslotte brengen vele kinderen vele uren door in de voor- en naschoolse opvang en in de vakantieperiodes. Kinderopvang geeft de ouders dan ook best de raad om niet alleen het gesprek aan te vragen met de school (de leerkracht in het bijzonder), maar ook met mensen van deze sector.

In sommige scholen zijn ook de medewerkers van de buitenschoolse opvang aanwezig bij de wenmomenten en/of de inschrijving.

Wat met de ouders en kinderen die niet naar de kinderopvang gaan?

Niet alle gezinnen maken gebruik (of kunnen gebruikmaken) van de kinderopvang. Vlaanderen heeft te kampen met een gebrek aan plaatsen, maar tegelijk zijn er groepen ouders die geen beroep wensen te doen op kinderopvang. Deze ouders en hun kinderen maken dan een nog grotere eerste stap naar het kleuteronderwijs dan ouders die wel gebruikmaakten van kindervang. Deze mensen hebben nóg meer nood aan een warme, zachte, trage, zorgzame overgang en verwelkoming. Het is aan de school om hier warme aandacht voor te hebben en uitgebreid voor wen- en praatmomenten te zorgen.

Voor ouders wiens kinderen **niet naar de kinderopvang** gingen, is het een aanbeveling om bij de start van de schoolloopbaan samen een dergelijk portret in te vullen en daar tijd voor te nemen. Ook daarvoor kan je bestaande volgsystemen van de kinderopvang als basis gebruiken, met extra's zoals 'hoe wordt je kind best getroost?', 'wat zijn slaaprituelen?' ... Een suggestie is om dit al samen te bespreken nog vóór de eerste schooldag, en dit dan na enkele weken of een maand verder te bekijken.

Outreachend werken

Tips voor outreachend werken naar ouders wiens kinderen niet in de kinderopvang (konden) zitten:

- Samenwerken met partners die die ouders bereiken: Ligo, inloopteams, sociale diensten, Huizen van het Kind, spel- en ontmoetingsplaatsen ...
- Speelmomenten op school organiseren voor ouder en kind vóór de instap.
- Toeleiden naar spel- en ontmoetingsplekken ('peuterspeelpunten', 'speelbabbels' ...) voor ouders met jonge kinderen.
- Mee instaan voor de organisatie van een scholenwandeling, de aanmaak van een welkomst- of kennismakingspakket.

- Ouders toeleiden naar de 'opendeurdagen' van de scholen (kan door diverse partners gebeuren).
- Via het Huis van het Kind informatie geven over de inschrijvingsperiode.
- Samenwerken met het Huis van het Kind dat bijvoorbeeld een ontmoetings- en infomoment organiseert voor alle kinderen en hun ouders die in aanmerking komen om naar school te gaan.

Werken aan een 'naar school'-pakket - eventueel op te halen bij één van de lokale organisaties voor jonge gezinnen - als instrument om het gesprek over naar school gaan te openen.

Schoolwandeling

Zo'n kennismakingspakket of schoolwandeling maakt echt wel een verschil. In Vlaanderen hebben kinderen het recht om op 2,5 naar school te gaan. Dit is vrij jong. In veel Europese landen starten kinderen pas op 4-jarige leeftijd in de kleuterklas. Deze vroege instap zorgt ervoor dat ouders **bekommerd zijn over het welbevinden van hun kind**: zal mijn kind kunnen slapen, en waar? Wat als mijn kind nog niet helemaal zindelijk is? Waar zal mijn kind eten, en gebeurt dat op een rustige manier? Zal mijn kind getroost worden? Zal mijn kind de leerkracht voldoende begrijpen, want thuis praten we geen Nederlands? ...

Door de schoolwandelingen zeer toegankelijk en laagdrempelig te houden, leren ouders het onderwijslandschap in Vlaanderen kennen, weten ze wat er gebeurt in de kleuterschool en wat ze kunnen verwachten. Uit de ervaringen van diverse partners met schoolwandelingen blijkt dat de **meerwaarde** is: samen in groep langs verschillende scholen gaan en een korte voorstelling van diverse scholen krijgen. Voor ouders die meegaan is dit vaak de eerste keer sinds ze zelf kleuter waren dat ze kleuterklassen zien. Door verschillende scholen te bezoeken, merken ze ook verschillen op en beginnen ze na te denken over wat zij belangrijk vinden bij scholen. Het gaat dan bijvoorbeeld over: hoe zijn kinderen gegroepeerd? Slapen ze? Hoe is de opvang georganiseerd? Hoe eten ze er? Wat is de visie van de school? ...

> **Tip!**
> Zorg als school dat je op je website ook voor nieuwe ouders informatie meegeeft, zodat ze de school leren kennen: een filmpje, foto's, een virtuele wandeling ...

Wennen en wenbeleid

Waarom wennen?

Alle kinderen en ouders die de eerste stappen zetten naar de opvang of kleuterklas, komen in een nieuwe wereld terecht. De overgang van het vertrouwde thuismilieu naar de opvang of naar school, maar ook de overgang van opvang naar school is een **transitie die tijd vraagt** om te wennen en vertrouwen te creëren.

De **eerste indrukken** die ouders en kinderen ervaren tijdens een kennismaking zijn richtinggevend voor het ontwikkelen van vertrouwen in de nieuwe omgeving. Welke uitstraling heb je als opvang of school? Ben je voldoende gekend in de buurt? Worden ouders op een warme manier onthaald? Je nodigt ouders uit voor een rondleiding. Tijdens een intakegesprek krijgen nieuwe ouders informatie over het reilen en zeilen in de opvang of school. Denk dus na over: welke info geven en vragen we? Wanneer doen we dat (bijvoorbeeld bij de inschrijving, vóór het eerste wenmoment, vóór het instapmoment ...)? Op welke momenten herhalen we enkele zaken? ...

Maar in de eerste plaats is het ook belangrijk om als professional te luisteren naar de verwachtingen en bezorgdheden van ouders. Een ouder wil kennismaken met de organisatie, wil horen in hoeverre opvang en school veilige plekken zijn voor hun kind en in hoeverre die gaan aansluiten bij hun eigen noden en bij die van hun kind. Nodig ouders en hun kind uit om op verschillende momenten te komen wennen in de leefgroep van de opvang of in de kleuterklas.

Over **wennen en wenbeleid**, een zachte landing, een open onthaal ... is al veel geschreven. Op deze website bieden we heel wat inspiratie over wat er in een samenwerkingsverband met andere partners kan gebeuren, over hoe scholen een wenbeleid onderling kunnen afstemmen en volgen we daarnaast ook Mo die zijn eerste schooldag beleeftt ... We hebben het hier niet over het wenbeleid in de kinderopvang. Zie hiervoor het boek *Kinderopvang en ouders: partners in opvoeding* via

Gespreksmethode – de tijdslijn

Wanneer je in een samenwerkingsverband met kinderopvang, buitenschoolse opvang en kleuteronderwijs over warme transities praat, is het leerrijk om te horen van elkaar hoe wennen voor nieuwe kinderen en ouders precies gebeurt.

De methodiek van '**de tijdslijn**' kan hiervoor een hulpmiddel zijn. Je maakt een lange tafel en verspreidt er onderstaande tijdslijnmarkeringen op. Je geeft alle deelnemers een pakje post-its waarop ze aangeven wat er in hun voorzieningen op welk moment gebeurt. Daarna krijgt iedere deelnemer wat leestijd om alle post-its te bekijken, waarna er een plenair gesprek volgt. Het doel van dat plenaire gesprek is: ervaringen uitwisselen, feedback geven over waar er mogelijks hiaten zitten, de tijdslijn herbekijken door de bril van ouders ...

Mogelijke tijdslijnmarkeringen

zwanger
↓
aanmelding bij kinderopvang
↓
wennen in de kinderopvang
(gezins- of groepsopvang) of bij de onthaalouder
↓
voorbereiding in kinderopvang
(met/zonder ouders) om naar school te gaan
(in het algemeen of naar een specifieke school)
↓
onderwijslandschap en school leren kennen
↓
voorbereiding van de school op de instappers
↓
aanmeldingsperiode voor school
↓
inschrijvingsmoment (administratief),
al dan niet met een gesprek met de ouders
(relationeel)
↓
ouders/kind uitgenodigd tijdens wenmomenten
of op schoolactiviteiten
↓
afscheidsfeestje in de opvang
↓
eerste instapmoment
↓
eerste dagen/weken maanden,
met o.a. infoavond, klaswerking,
meedoe-activiteiten met/in de klas, ...
↓
terugkoppelingsgesprek met (groepjes) ouders
↓
zijn er 'terugkeer'-momenten voorzien?
(bijvoorbeeld naar kinderopvang)

Je kan deze tijdslijn ook gebruiken in een **gesprek met ouders**. Uit zo'n gesprek kan je veel leren over hoe zij deze periode hebben ervaren, wat ze moeilijk vonden, waar ze net steun vonden, hoe het volgens hen zachter en warmer kan ...

Een andere **tijdslijn** die het gesprek op gang kan brengen, vind je hier:

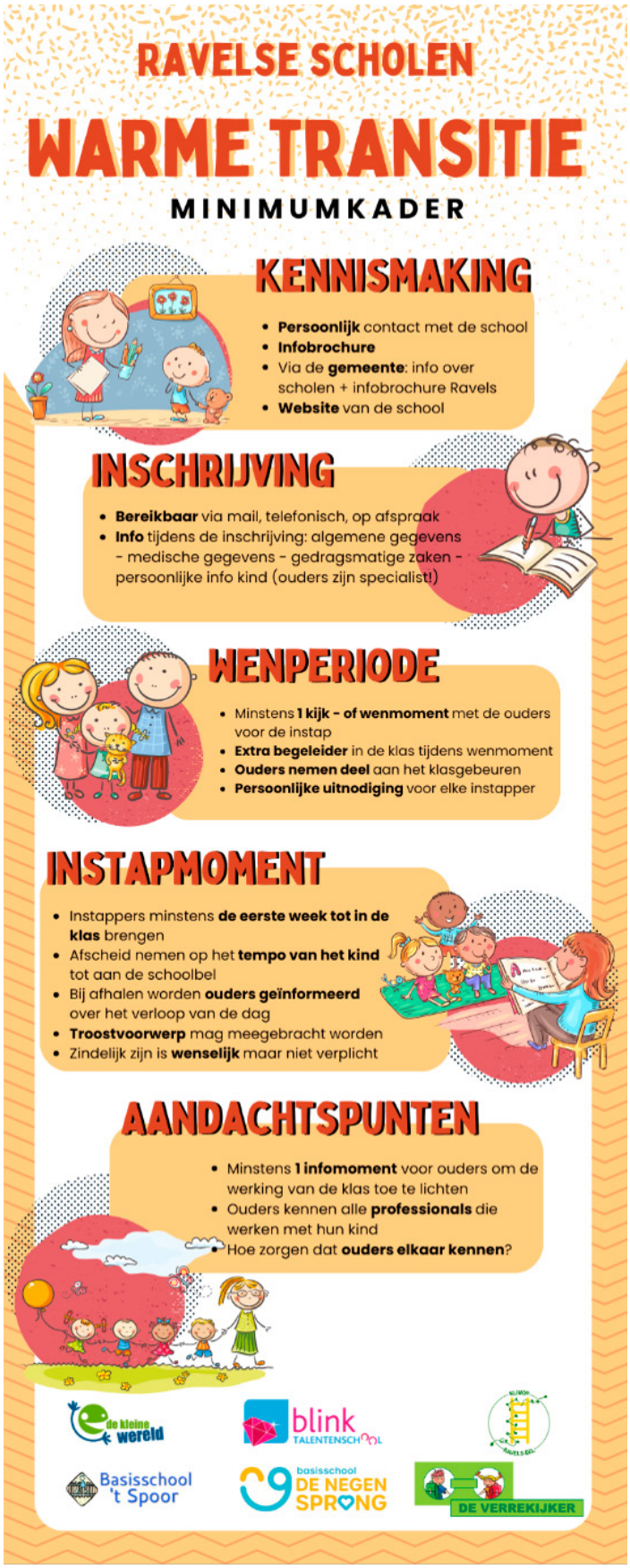
Een minimumcharter rond wennen

GESPREK MET ANN VAN VUGT, RAVELS

In Ravels is het thema ‘warme transities’ op de gemeentekaart gezet na een inspiratieavond voor alle basisvoorzieningen. “Er was vrij veel interesse van onthaalouders, kinderbegeleiders, kleuterleerkrachten en directies”, zegt Ann Van Vugt, directrice van de Gemeentelijke Basisschool de kleine wereld. “We merkten dat elkeen er al op zijn manier mee bezig is. Een eerste stap is, in onderling overleg, inzetten op het **versterken van het wenbeleid in de vijf scholen** in Ravels.”

De scholen hebben een **minimumkader voor een wenbeleid** uitgewerkt. Dat gaat onder meer over instappers die minstens een keer met hun ouders samen in de klas zitten, of minstens een kijkmoment voor de ouders. “Elke school kan dat uitbreiden naar eigen believen”, zegt Ann, “door bijvoorbeeld de klas een week of een heel schooljaar open te stellen voor ouders. Elke school gaat hierover in gesprek met de kleuterleerkrachten, want die gaan ermee aan de slag. En die staan ervoor open! We krijgen zicht op wat ze nu al doen tijdens het wennen en welke acties ze willen.”

Het minimumkader is door alle directies goedgekeurd. Het is ook met de kleuterleerkrachten besproken. De scholen moeten dus minimum aan deze verwachtingen voldoen om de overstap naar het kleuteronderwijs zo klein en aangenaam mogelijk te maken voor de kinderen en ouders.

Jobshadowing

Waarom en wat?

Eén van de eerste doelen die in een samenwerkingsverband van kinderopvang, buitenschoolse opvang en kleuterscholen naar boven komen is: **elkaar leren kennen**. Deze drie sectoren werken allen met jonge en dezelfde kinderen, maar vaak weten ze niet goed hoe de ander werkt. We merkten het bij de eerste ontmoetingen op bijvoorbeeld inspiratieavonden Warme Transities: kleuterleerkrachten die verbaasd waren over het feit dat de kinderopvang ook met een volgsysteem werkt en een soort 'oudercontacten' organiseert, begeleiders van de buitenschoolse opvang die niet altijd gekend zijn door het schoolteam van de locatie waar die opvang plaats heeft, enzovoort. Elkaar leren kennen, dat is makkelijker gezegd dan georganiseerd. Want er is overal personeelstekort, de dagen zitten stevig gestructureerd en vol, er is niet altijd de tijd om iemand vrij te roosteren die op bezoek kan gaan bij een andere voorziening ...

Let wel: *jobshadowing* is méér dan 'bij elkaar op bezoek gaan'. Het betekent: **goed voorbereid op bezoek gaan vanuit welbepaalde leervragen, gevolgd door reflectie en het bespreken van de *lessons learned***. Idealiter draai je als professional echt een (halve) dag of langer mee in de andere voorziening.

Je kan een **gradatie** zien in het soort afspraken die je hierrond wil maken:

- vergaderingen telkens op een andere locatie met een rondleiding;
- een korte tijd elkaars werking observeren – enkele uurtjes, een halve dag, één dag – of op bepaalde momenten zoals breng- of haalmomenten, eetmomenten ...;
- verschillende momenten in een schooljaar bij elkaar op bezoek gaan, bijvoorbeeld bij een nieuwe instapperiode;
- structureel momenten voorzien voor dit soort bezoeken;
- ...

Om goed voorbereid op bezoek te gaan, ga je met je team na wat je graag zou willen zien, leren, bekijken, bespreken ... **Kijkwijzers** (zie verder) kunnen daarbij helpen.

Tips voor jobshadowing:

- Probeer goede **afspraken** te maken over wat je precies wil te weten komen tijdens het bezoek aan de voorziening. Bereid het goed voor: wat zijn ieders leervragen?
- Denk op basis daarvan goed na **wie bij wie** gaat *shadowen*. Zorg ervoor dat dit geen individueel maar een teamverhaal is, door goede afspraken te maken over het delen van de observaties.
- Maak ook helder wat je met de ingewonnen informatie (of foto's) (niet) gaat doen, waarvoor die **gebruikt zal worden** bij je terugkeer.
- Voorzie een **opvolging**: reflectie over wat je gezien en geobserveerd hebt, vertaalslag naar de eigen voorziening ...

Voorbeeld kijkwijzer

Op de volgende pagina vind je een voorbeeld van een kijkwijzer om het bezoek een focus te geven.

Welke aspecten/taken hebben jou verrast?

Waar heb je bewondering voor?

Welke kennis of expertise zet de collega in waarmee je vandaag draait?

Welke overeenkomsten zie je
met jouw functie en takenpakket?

Welke verschillen zie je
met jouw functie en takenpakket?

Waar ligt voor jou de uitdaging binnen deze functie?

Wat zijn aangename momenten en piekmomenten doorheen de dag?

	kinderen	ouders	collega's
Aangename momenten + waarom?			
Piekmomenten + waarom?			

Wat zijn voor jou doorheen de dag ...?

zorgmomenten	spelmomenten	leermomenten

Welke kansen zie je in samenwerken?

Afstemming bij het zindelijkheidsproces

Waarom gezamenlijk hierrond afstemmen?

Zindelijkheid in een gesplitst systeem

Het zindelijkheidsproces zorgt in landen en regio's met een gesplitst systeem – zoals in Vlaanderen – voor gevoelige discussies. Kinderen worden zindelijk, zo zeggen alle experts, **tussen 1,5 en 4 jaar**, waarvan de grote meerderheid op 3 jaar. Waar vóór 1975 de kleuterleeftijd op 3 jaar lag, is dat sindsdien naar 2,5 jaar teruggebracht. Een halfjaar maakt voor zo'n jong mensenleven echter een groot verschil uit. Wanneer de meeste kinderen in het midden van het zindelijkheidsproces zitten, komen ze in de kleuterklas terecht ...

- De **omstandigheden** en de infrastructuur zijn niet altijd aangepast aan en afgestemd op de noden van kinderen: Vlaanderen is een van de weinige regio's in Europa waar de **instapleeftijd** voor kleuteronderwijs **zo vroeg** ligt;
- Vlaanderen is de enige regio in Europa waar **géén begeleider-kindratio** (verhouding begeleider-kinderen) is bepaald voor het kleuteronderwijs, wat maakt dat steevast veel instapklassen heel veel kinderen tellen;
- Vlaanderen is een regio waar veel **(kleuter) leerkrachten alleen** voor de klas staan, op enkele uren 'kinderverzorging' na;
- Door de **harde transities** tussen thuis/kinderopvang en kleuteronderwijs, krijgen kinderen die net zindelijk zijn vaak een terugval;
- Voeg daar nog een aantal **structurele** kenmerken bij zoals: leerkrachten zijn opgeleid met een focus op 'leren' en maken daar ook hun beroepstrots en -identiteit van;
- Als je jonge kinderen onthaalt, dan heb je **sanitair** in de nabijheid nodig, waaronder ook verluierfaciliteiten. En dat is niet altijd het geval.

Dit soort 'weeffouten' in het onderwijs zorgt ervoor dat kleuterleerkrachten en jonge kleuters de dupe van dit alles zijn. Als je met jonge kinderen werkt, behoort het ondersteunen van het zindelijkheidsproces tot een dagelijkse routine. Door zorg en leren te splitsen bij het behalen van de ontwikkelingsdoelen, wordt de aandacht voor de ondersteuning bij het 'zindelijk worden' als tijdrovend gezien. In landen waar de kleuterklas start op 4 jaar, of waar basisvoorzieningen geïntegreerd zijn voor kinderen van 0-6 jaar, lijkt 'zindelijk worden' geen problemen te geven. Want een kind wordt toch zindelijk op eigen tempo?

Visie ontwikkelen

Zindelijk worden is een natuurlijk proces waarbij ouders, kinderbegeleiders en kleuterleerkrachten samenwerken. Het is dan ook zinvol én belangrijk dat professionelen een **gemeenschappelijke visie** over het ondersteunen van dit proces ontwikkelen. Soms nemen ook Huizen van het Kind, consultatiebureaus en andere partners het initiatief om met alle betrokkenen een visie te ontwikkelen. Zo kan je samen met ouders het kind op eenzelfde manier ondersteunen tijdens dat proces.

De adviezen die agentschap Opgroeien formuleert zijn een goede start voor het ontwikkelen van een gezamenlijke visie. Deelaspecten van zo'n visie kunnen zijn:

- We proberen de tijdsdruk en stress bij de ouders weg te nemen.
- Zindelijkheid is geen vereiste om naar school te mogen gaan, welbevinden primeert.
- We zetten een aanpak voorop in samenspraak met de ouders.
- We maken een gezamenlijke folder waarin deze gemeenschappelijke visie staat. We stellen voor dat elke partner ditzelfde materiaal probeert in te zetten.
- ...

Initiatieven

Steeds vaker zijn er initiatieven om van dit zindelijkheidsproces een heel normaal fenomeen te maken in het leven van jonge kinderen en hun ouders. Initiatieven waarbij constructief wordt nagedacht hoe elke betrokken partij zijn of haar rol kan spelen, en hoe men elkaar hiervan op de hoogte kan stellen en houden.

Een mogelijk **draaiboek** voor een werkgroep, bestaande uit kinderbegeleiders en kleuterleerkrachten, kan zijn:

1. Wetenschappelijke input (van een dokter vanuit agentschap Opgroeien, andere experts ...)

2. Peilen naar verwachtingen: introductievraag voor alle deelnemers aan de werkgroep: “Het zou fijn zijn, mochten we met deze werkgroep ...”. De deelnemers worden verzocht deze zin in te vullen op post-its en onder te brengen op deze verschillende flappen:
   - Materiaal dat we willen gebruiken ...
   - (Gemeenschappelijke) visie ...
   - Ouders ...
   - Binnen de eigen organisatie / bij de collega’s ...
   - Onze beleidsmakers / coördinatoren / ...

3. Na deze individuele post-ittijd: post-its plenair overlopen, met telkens de vraagstelling: “Welke nood schuilt hierachter?”

4. Volgende stap: wie/wat is er nodig om dit te bereiken? Wat kunnen de verschillende rollen zijn?
   - van de kinderopvang
   - van de buitenschoolse opvang
   - van het kleuteronderwijs
   - van de ouders
   - andere partners

5. Het bestaande materiaal (vooral van agentschap Opgroeien, maar ook van de deelnemers zelf) bekijken en de aanpak bespreken.

6. Afronding: wat zijn de eerstvolgende stappen die de werkgroep best neemt?

Praktijkverhalen over warme transitie

Praktijkverhaal 1

Werkgroep in Arendonk

Tijdens een lokaal overleg met kinderopvang en scholen samen werd in 2022 het initiatief genomen om 'warme transities' als thema naar voren te schuiven voor een gezamenlijk werkthema. Alle directies van de Arendonkse basisscholen, de meeste kinderdagverblijven en alle onthaalouders gaven een mandaat aan hun professionals om hier werk van te maken. Ze vroegen gemeentelijke ondersteuning en kregen die: Valerie, ambtenaar Onderwijsflankerend Beleid, werd regisseur. Een eerste initiatief was de inspiratieavond op 27 april 2022.

"In Arendonk organiseerden we een inspiratieavond voor alle schooldirecties, onthaalouders en coördinatoren van kinderdagverblijven", vertelt Valerie Machilsen, deskundige onderwijs en buitenschoolse opvang bij de gemeente. "VBJK zorgde voor de wetenschappelijke duiding en daarna gingen de professionals samen aan de slag: waar dromen we van? Waar willen we het komende jaar al aan werken?" Die avond zagen mooie plannen het licht en werd de werkgroep geboren. "**Elkaar leren kennen** was het belangrijkste actiepunt", vertelt Valerie. "We organiseren de werkgroepvergaderingen telkens op een andere locatie en laten veel informele tijd tijdens die vergaderingen. De vraag 'Hoe doen jullie dat precies?' vliegt vaak over de tafel. Iedereen is nieuwsgierig naar elkaars werking."

De werkgroep koos verder voor **informatieoverdracht** als werkpunt. "*Ziko-Vo*, het kindvolgsysteem in de kinderopvang, was het uitgangspunt", zegt Valerie. "De kleuterleerkrachten voegden extra vragen toe, om zo een goede overstap te bewerkstelligen en snel op zorgen en noden te kunnen inspelen. Zo kwam het Arendonkse kindportret tot stand."

Met goedkeuring van alle betrokken partijen werd het portret voor het eerst gebruikt door alle scholen, de meeste kinderdagverblijven en onthaalouders op **1 september 2023**. De kinderopvang geeft het ingevulde portret mee aan de ouders met de vraag dit aan de school te bezorgen, zodat de school dit kan gebruiken voor een eerste gesprek met de ouders over hun kind. In november 2023 werd deze actie voor het eerst **geëvalueerd** (uit het verslag van de werkgroep):

- "Het kindportret wordt heel goed gebruikt (op één kinderdagverblijf na). Instappers hebben *Ziko-Vo* + kindportret bij."
- "Leerkrachten vinden het interessant om op voorhand die info te krijgen."
- "Kleine bijsturing: nu wordt het portret een dag ervoor bij de leerkrachten bezorgd, en dat is eigenlijk te laat. Afspraak: proberen bezorgen minstens twee weken vóór het wen- of kijkmoment."
- "Voorlopig nog niet gebruikt om gesprekken mét ouders te voeren."
- "De ouders geven het door. Het wordt dus niet van de kinderbegeleider aan de kleuterleerkracht bezorgd."

Regisseur Valerie was op dat moment ook zelf ouder met een instapkind na de herfstvakantie en heeft het dus 'aan den lijve' ondervonden:

> "Ik vond het leuk om het kindportret te kunnen overhandigen en te bespreken met de nieuwe leerkracht. Het gaf een geruststellend gevoel. Mijn kind is bijvoorbeeld helemaal niet bang. Hij zou van boven naar beneden springen op een nieuw speeltuig. Het feit dat de leerkracht dat al op voorhand weet via dat kindportret, is zeer geruststellend. Het neemt een stukje bezorgdheid weg."

Arendonk nam dus al een goede start: het bestuur nam zijn regierol op, en leidinggevenden zorgden voor ondersteuning, een helder mandaat en de nodige omkadering. De acties werden en worden nog steeds opgezet door de professionals op de werkvloer. “Deze combinatie zorgt voor een **grote motivatie** bij de medewerkers”, besluit Valerie. “Dat ze telkens met velen aanwezig zijn op de werkgroepvergaderingen, is daar een mooi bewijs van.”

Praktijkverhaal 2

Fotoboekjes en filmpje – de gemeente Niel

In Niel gaf een inspiratieavond over 'warme transities', georganiseerd door het Huis van het Kind, goesting om de handen uit de mouwen te steken. De insteek was: vertrekken van wat de mensen op de werkvloer nodig hebben én vertrekken vanuit het perspectief van het kind. De deelnemers aan de werkgroep wilden acties die helpen om die spannende stap voor jonge kinderen en hun ouders soepeler te laten verlopen.

Zo ontstond het idee van een fotoboek dat vertelt over de **structuur van een schooldag**. Het werd uitgewerkt in samenwerking met de twee scholen, onthaalouders en kinderbegeleiders van de buitenschoolse opvang.

> <u>Afbeeldingen in het fotoboek</u>:
> de schoolingang, gang met kapstokken (jas en schooltas), de klas (breed perspectief, hoekenwerk goed in beeld, materiaal op de tafels), de toiletten (wc-papier + plek om handen te wassen), de speelplaats (breed perspectief, toezichthouders, attributen verspreid: bal, krijttekening, fiets ...), de eetzaal (op een tafel een brooddoos en drinkbus, hoe het er in de praktijk aan toegaat), de turnzaal (enkele attributen uitgestald), de schooluitgang (vanop de speelplaats met zicht naar buiten) ...

Het boekje bleek een ideaal middel voor onthaalouders en kinderbegeleiders **om het gesprek te starten met ouders en kinderen over** de kleuterschool en om praktische afspraken (over knuffel, tuut ...) te maken.

> "De reacties van onthaalouders en scholen zijn heel positief", vertelt Ilse Verhulst begeleider BKO en voormalig gezinsondersteuner. "Ook van ouders kregen we de vraag om de boeken te mogen gebruiken. Zij kunnen nu de boeken ontlenen bij de bibliotheek of in het Huis van het Kind. In samenwerking met de bibliotheek zetten we een digitale versie van het boek online, met ingesproken tekst. Ook de scholen kunnen dit verhaal op hun website publiceren. Zo hebben we een nog groter bereik naar de doelgroep."

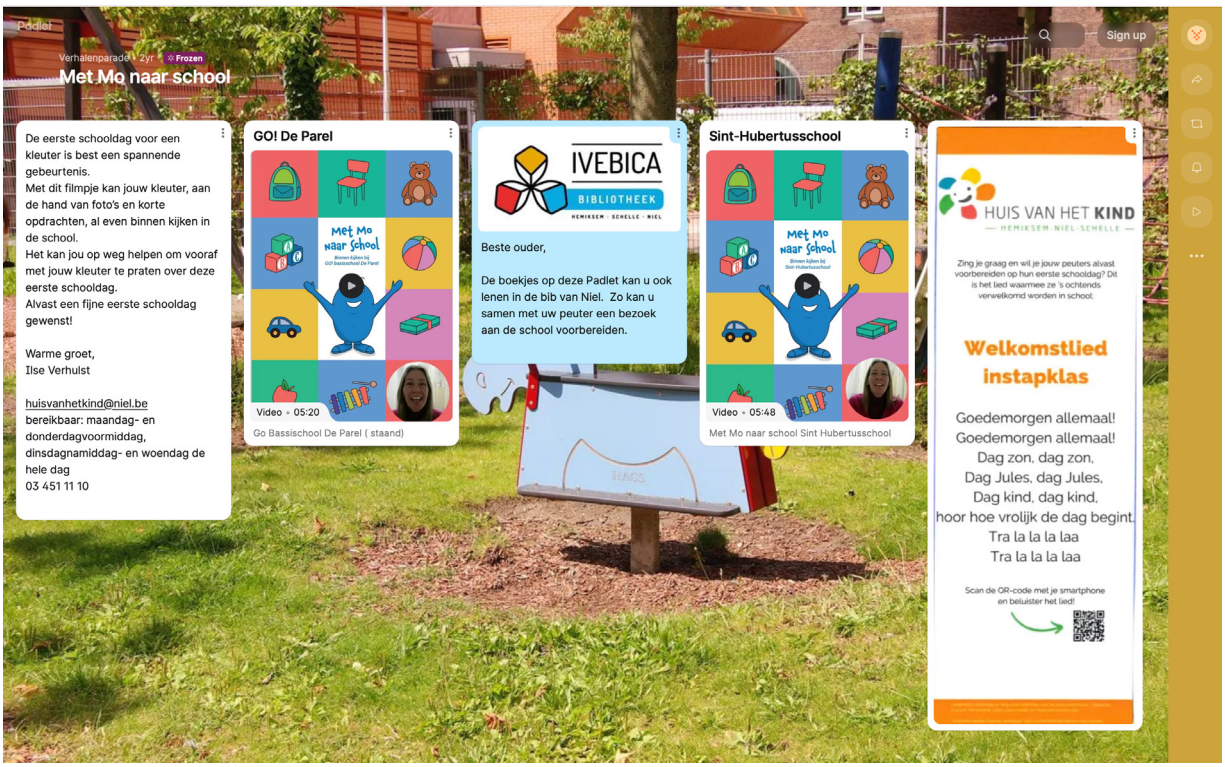
Een andere actie is *Het verhaal van Mo*. Dit is een filmpje waarin Mo je meeneemt doorheen de schooldag op de kleuterschool vanuit het perspectief van een kind: welke kleine transities maakt zo'n kleuter mee? Wie ontmoet de kleuter daar? Waar komt hij overal terecht? Dit soort filmpjes is een middel om het gesprek tussen kinderbegeleiders en ouders aan te gaan. Je kan het ook met de kinderen bekijken en zo samen met hen spreken over die nieuwe stap in hun leven.

Het filmpje laat op een heel eenvoudige manier volwassen begeleiders van het kind zien welke impact een schooldag in het leven van een kleuter heeft.

"Deze initiatieven worden nu verdergezet", vertelt Seppe Maes, huidig gezinsondersteuner in Niel. "Ik bouw aan een **startpakket** voor de instappers van de kleuterschool, waarin we het boekje *Met Mo naar school* zullen stoppen, bovenop andere inhoudelijke zaken met een eventuele Mo-opdruk. Binnenkort starten we op de scholen een '**pimpwedstrijd**' om het figuurtje van Mo te pimpen. Dit allemaal om het project meer gedragen te maken door alle kinderen en om herkenbaarheid te creëren. Ik hoop in de toekomst dit figuurtje voor veel meer te kunnen inzetten binnen de gemeente: in alle communicatie rond kinderzaken, handpopjes voor de onthaalouders, scholen ... Kortom: we groeien langzaam, en laat dat ook het doel zijn binnen mijn functie als gezinsondersteuner. Stap voor stap groeien naar een gemeente die inzet op onze kinderen!"

Het verhaal van Mo is te bekijken via:

Ook deze padlet kan je bekijken via:

Padlet
Sign up
Verhalenparade 2yr Frozen
Met Mo naar school
De eerste schooldag voor een kleuter is best een spannende gebeurtenis.
Met dit filmpje kan jouw kleuter, aan de hand van foto's en korte opdrachten, al even binnen kijken in de school.
Het kan jou op weg helpen om vooraf met jouw kleuter te praten over deze eerste schooldag.
Alvast een fijne eerste schooldag gewenst!
Warme groet,
Ilse Verhulst
huisvanhetkind@niel.be
bereikbaar: maandag- en donderdagvoormiddag, dinsdagnamiddag- en woendag de hele dag
03 451 11 10
GO! De Parel
Met Mo naar School
Video • 05:20
Go Bassischool De Parel (staand)
IVEBICA
BIBLIOTHEEK
HEMIKSEM · SCHELLE · NIEL
Beste ouder,
De boekjes op deze Padlet kan u ook lenen in de bib van Niel. Zo kan u samen met uw peuter een bezoek aan de school voorbereiden.
Sint-Hubertusschool
Met Mo naar School
Video • 05:48
Met Mo naar school Sint Hubertusschool
HUIS VAN HET KIND
HEMIKSEM · NIEL · SCHELLE
Zing je graag en wil je jouw peuters alvast voorbereiden op hun eerste schooldag? Dit is het lied waarmee ze 's ochtends verwelkomd worden in school:
Welkomstlied instapklas
Goedemorgen allemaal!
Goedemorgen allemaal!
Dag zon, dag zon,
Dag Jules, dag Jules,
Dag kind, dag kind,
hoor hoe vrolijk de dag begint.
Tra la la la laa
Tra la la la laa
Scan de QR-code met je smartphone en beluister het lied!

Meer weten over warme transities

Podcasts

Podcastreeks *Buiten De Lijntjes*

In deze aflevering van het eerste seizoen van *Buiten De Lijntjes* gaat Eva Dierickx in gesprek met Jan De Mets (onderzoeker bij VBJK en Steunpunt Diversiteit en Leren) over transities in het kleuteronderwijs. Daarbij zoomen ze dieper in op de overgang van kinderopvang naar kleuteronderwijs; op naar wat daar al sterk loopt of inspirerend werkt, op waar er soms nog moeilijkheden liggen en op wat je als kleuterleerkracht kan ondernemen om hierin te groeien? Spoiler: misschien is het weleens tijd voor een revolutie!?

Video's

Over de streep

Deze film over de overgang naar de kleuterschool volgt drie kinderen op drie verschillende locaties. Omdat de nieuwe schoolomgeving in het begin vaak een andere planeet lijkt, krijgen de kinderen samen met hun ouders tijd en ruimte om de nieuwe klas- en schoolcontext te ontdekken. Zo groeit het onderlinge vertrouwen.

Boeken

Warm, welkom en wederkerig. Naar een goede ouder-schoolsamenwerking

Inspiratieboek voor kleuterscholen om te werken aan een goede, wederkerige ouder-schoolsamenwerking. Zeven proeftuinen – bestaande uit kleuterscholen, kinderopvang en externe partners – hebben twee jaar (2017-2018) geëxperimenteerd met nieuwe vormen en acties inzake een goede ouder-schoolsamenwerking. Dit boek wil andere kleuterscholen inspireren, en bij uitbreiding het lager onderwijs, de kinderopvang en preventieve gezinsondersteuning en alle schoolnabije en externe partners die van ver of dicht betrokken zijn bij de ondersteuning van gezinnen met jonge kinderen. Het staat boordevol praktijken en verhalen uit de proeftuinen, tips en suggesties om zelf ook aan de slag te gaan.

Kinderopvang en ouders: partners in opvoeding (VBJK)

Hoe word je partner van moeders en vaders? Deze handleiding helpt organisatoren, verantwoordelijken en (toekomstige) pedagogisch coaches om samen met kinderbegeleiders het eigen ouderbeleid verder uit te werken, te verdiepen en te verfijnen. Project mogelijk gemaakt door de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Materialen

Doe-pakket Warme Transities voor lokale beleidsmakers en -diensten

Dit doe-pakket is een kant-en-klaar pakket waarmee voorzitters of ondersteuners van een lokaal samenwerkingsverband (LOK, LOP, Huis van het Kind) aan de slag kunnen om laagdrempelig het thema 'transitie tussen thuis, buurt, kinderopvang en school' aan te kaarten. Het is een praktische leidraad voor trekkers van lokale samenwerkingsverbanden om dit thema te agenderen en te bespreken.

Kijkwijzer en draaiboek. Observatie, reflectie en leidraad bij het instaptraject (Onderwijscentrum Gent)

Bevat tools om scholen te ondersteunen in het optimaliseren van het instaptraject van kleuters, zowel inhoudelijk als praktisch. Tips om het instaptraject aan te passen: inhoudelijk verdiepen of uitbreiden. Het draaiboek is een leidraad voor de school: welke stappen dienen genomen te worden? Wie is hiervoor verantwoordelijk? Wanneer zet je deze stappen het best? ...

Inspiratiebundel warme transitie naar de kleuterschool (HOPON in samenwerking met Opgroeien in Brussel | Onderwijscentrum Brussel)

Hoe zorg je voor een vlotte start in de kleuterschool? Het doel van deze inspiratiebundel is om kinderdagverblijven, scholen en andere organisaties die met jonge kinderen en hun ouders in contact komen te ondersteunen, te motiveren en te inspireren om actie te ondernemen: klasoudercafés of preschoolactiviteiten plannen, buurtwandelingen organiseren, jonge gezinnen informeren en ondersteunen, sterke samenwerking uitbouwen tussen partners ...

Zie ook de opname van het webinar:

De Babbelboom (diverse organisaties in Brussel)

De Babbelboom is een methodiek om een **wederzijds en evenwaardig gesprek** te voeren tussen professionals en ouders. Onder begeleiding van Kind en Gezin werkten GO! BS Balder, GO! BS De Buurt, GO! BS Nellie Melba, Brusselleer centrum voor basiseducatie, HOPON (dienst van Solidariteit voor het Gezin vzw), Onderwijscentrum Brussel, GO! Ouders en GO! Scholengroep Brussel samen de methodiek uit.

Babbelboom: methodiek tot wederzijds gesprek met ouders | Opgroeien

Artikels

Artikel *Samenwerken aan een zachte overgang* uit *Kindertijd* Trampoline-editie

Pedagogische bijlage over wennen uit *Kindertijd 13*

Meer weten over het zindelijkheidsproces

Op de website van agentschap Opgroeien vind je heel wat materiaal en ideeën over de aanpak van het proces:

Zindelijkheid | Kind en Gezin

Dialoogkaartjes KOOGO, Brochure '*Zindelijk worden, doe je samen*' – download – Ouderkoepel KOOGO